

nabo

– ungas röster om
social inkludering
i Finland

*"Verkligt störande när äldre män
konstaterar; 'Förstår en söt ung dam
sig på sånt här?'"*

– Flicka, icke-utsatt stadsdel

Nabo – ungas röster om social inkludering i Finland

Matilda Wrede-Jäntti

Nabo – ungas röster om social inkludering i Finland

Matilda Wrede-Jäntti

ISBN 978-92-893-6446-1 (PDF)

ISBN 978-92-893-6447-8 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/TN2019-555>

TemaNord 2019:555

ISSN 0908-6692

Standard: PDF/UA-1

ISO 14289-1

© Nordiska ministerrådet 2020

Ansvarsfriskrivning

Denna publikation har finansierats av Nordiska ministerrådet. Men innehållet återspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller rekommendationer.

Rättigheter och tillstånd

Detta verk är tillgängligt under licensen Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell (CC BY 4.0)
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Översättningar: Om du översätter detta verk, vänligen inkludera följande ansvarsfriskrivning: Denna översättning är inte producerad av Nordiska ministerrådet och ska inte betraktas som officiell. Nordiska ministerrådet kan inte hållas ansvarigt för översättningen eller eventuella fel i den.

Bearbetningar: Om du bearbetar detta verk, vänligen lägg till följande ansvarsfriskrivning tillsammans med tillskrivningen: Detta är en bearbetning av ett originalverk av Nordiska ministerrådet. De synpunkter och åsikter som uttrycks i bearbetningen är författarens/författarnas egna. Synpunkterna och åsikterna i denna bearbetning har inte godkänts av Nordiska ministerrådet.

Innehåll från tredje part: Nordiska ministerrådet äger nödvändigtvis inte varje enskild del av detta verk. Nordiska ministerrådet kan därför inte garantera att återanvändningen av innehåll från tredje part inte gör intrång i tredje parts upphovsrätt. Om du vill återanvända innehåll från tredje part står du för de risker sådana upphovsrättsintrång innebär. Du är ansvarig för att avgöra om det finns ett behov av att erhålla tillstånd för användning av innehåll från tredje part. Om ett tillstånd krävs är du också ansvarig för att erhålla ett relevant sådant från upphovsrättsinnehavaren. Exempel på innehåll från tredje part är tabeller, figurer och bilder, men det kan också röra sig av annan typ av innehåll.

Bildrättigheter (ytterligare tillstånd krävs för återanvändning):

Frågor om rättigheter och licenser bör riktas till:

Nordisk ministerråd/PUB

Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
pub@norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordisk ministerråd

Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

Ladda ner nordiska publikationer: www.norden.org/nordpub

Innehållsförteckning

Förord	7
Forskarens tack	9
Om Nabo.....	11
Sammandrag och åtgärdsförslag	13
Förslag för att förbättra känslan av delaktighet.....	15
Yhteenveto.....	16
1. Kort om studien.....	17
2. Aspekt 1: Upplevelser av tillhörighet	21
2.1 Ungdomarna är starkt finländska med band till sin uppväxtort och känsla av trygghet på sin nuvarande boningsort	21
3. Aspekt 2: Möjligheter till inflytande	23
3.1 Hörda i sitt barndomshem men inte nödvändigtvis i samhället	23
3.2 Ansvarstagande och beslutsfattande – de vuxnas uppgift?	23
3.3 Faktorer som begränsar de ungas påverkningsmöjligheter	24
4. Aspekt 3: Delaktighet i samhällslivet.....	27
4.1 Fritiden begränsas av tidsbrist och pengar.....	27
4.2 Nog får man alltid jobb – men ett hardant?	28
5. Aspekt 4: Tillgång till samhällsservice – utbildning, bostad, kollektivtrafik och sjukvård... ..	29
5.1 Stora regionala skillnader i möjligheten till utbildning	29
5.2 Framtidsutsikter	31
6. Aspekt 5: Tillgång till socialt stöd inklusive utsatthet.....	33
6.1 Föräldrar, vänner och samfund betydelsefulla för känslan av social inkludering	33
6.2 Sorgligt vanligt att utsättas för osaklig behandling.....	34
Källor	37
Summary and recommendations.....	39
Suggestions to make the sense of inclusion stronger among young Finns.....	41
Bilaga	43
Bilaga 1: Intervjuguide	43

Förord

Unga i Norden har generellt sett goda levnadsvillkor. Men det finns stora skillnader mellan de som har det bra och de som på olika sätt lever i ett utanförskap. Många unga upplever att de har det bra och att de kan påverka sin vardag, men vi ser samtidigt utmaningar i alla nordiska länder och utmaningarna är liknande i hela Norden. Det finns grupper av unga som inte upplever sig inkluderade i samhället. De upplever att de inte blir lyssnade på och inte heller tas på allvar när de deltar i offentliga aktiviteter. Vi vet också att platsen där unga växer upp och bor på har betydelse för vilka möjligheter unga har att leva de liv som de vill leva. Den geografiska faktorn påverkar ungas möjligheter, det gäller oavsett om en person växer upp på landsbygden, i en medelstor stad, i ett icke-priviligerat område eller i en storstad med goda förhållanden.

Unga är heterogena grupper med olika behov. Vi vet att det finns grupper av unga som är i behov av särskilt stöd, exempelvis unga som riskerar att hamna utanför skola och arbete, unga med psykisk ohälsa, hbtq-personer och unga med funktionsnedsättning. För att få veta mer behöver vi samtala med unga, lyssna på deras synpunkter och analysera vad de säger. Vuxna behöver ha ett ungdomsperspektiv och därför betrakta unga som en resurs och att unga är experter på sina egna liv.

I projektet Nabo undersöks ungas sociala inkludering i Norden. Med andra ord hur unga mellan 16–24 år i de nordiska länderna beskriver sina möjligheter och hinder att leva de liv som de vill leva, och vilka möjligheter de har att påverka den utvecklingen. Ett inkluderande samhälle strävar efter att alla människor ska uppleva sig inkluderade i samhället och ha möjlighet att, på lika villkor, påverka och delta i samhällets utveckling. Inom projektet Nabo har vi tagit fram rapporter som visar hur unga beskriver olika delar av social inkludering i de nordiska länderna och i Färöarna, Grönland och Åland.

Den här rapporten speglar situationen för unga i Finland, resultaten visar att unga är nöjda med sina liv; de är glada över att vara finländare, det stora flertalet har kärleksfulla och stödjande föräldrar, de har vänner och känner sig inkluderade i olika delar av samhället. Trots den positiva helhetsbilden finns det geografiska faktorer som begränsar eller försvårar ungas känsla av inkludering. I landsbygden får kollektivtrafiken, möjligheten till studier och utbudet av fritidsaktiviteter kritik. Samtidigt berättar flera av de unga, oavsett geografisk plats, att de upplevt diskriminering eller blivit utsatta för osaklig behandling. I de här berättelserna framträder minoritetsgrupperna tydligt; både finlandssvenskar, ungdomar med invandrarbakgrund och regnbågsunga (hbtq-personer) beskriver hur det blir utsatta i vardagen.

Den här rapporten är framtagen av Naboprojektet i samarbete med Matilda Wrede-Jääntti, pol. Dr och ungdomsforskare vid Helsingfors universitet.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Forskarens tack

Denna studie baserar sig på gruppintervjuer som genomförts senvåren och försommaren 2019. Intervjuerna gjordes på olika håll i landet, de flesta på finska men också några på svenska. Ett stort tack till de ungdomar som deltagit i intervjuerna och delat med sig av sina tankar om och upplevelser av social inkludering i Finland. Det har som forskare varit både trevligt och lärorikt att få genomföra studien. En tack också till dem som vid ungdomsväsendet och föreningar runt om i landet bidragit till att möjliggöra studien. Ett särskilt tack till ungdomsväsendet i Norra Finland samt till Emma Ålgars för deras insats.

I Helsingfors hösten 2019

Matilda Wrede-Jäntti, pol.dr
Ungdomsforskare, universitetslektor
Helsingfors universitet

Om Nabo

Nabo – ungas sociala inkludering i Norden är ett projekt som lanserades under det svenska ordförandeskapet i nordiska ministerrådet 2018. Projektet löper över perioden 2018–2020 och ämnar synliggöra ungdomsperspektivet på social inkludering genom rösterna från unga i Norden. Projektledare är Jeff Jonsson vid Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). MUCF tar fram och sprider kunskap inom två områden, den svenska ungdomspolitiken och politiken för det civila samhället. Den tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor inom flera olika områden såsom arbete, boende, utbildning, hälsa, fritid och inflytande. MUCF har också i uppdrag att arbeta med och säkerställa att ungdomsperspektivet utvecklas vid andra statliga myndigheter samt att ge stöd till kommuner i deras lokala utveckling av ungdomspolitik.

Kontaktuppgifter

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor
Liedbergsgatan 4
Box 206, 351 05
Växjö
Sverige
info@mucf.se

Sammandrag och åtgärdsförslag

De intervjuade unga i den här studien berättar att det är nöjda med sitt liv; de är glada över att vara finländare, det stora flertalet har kärleksfulla och stödjande föräldrar, de har vänner och känner sig inkluderade i olika samfund. De har hobbyer även om utbudet på mindre orter är mer begränsade än på större orter. Ungdomarna uppger också att de blivit hörda i sitt barndomshem och att de anser att de kan påverka samhället – ifall de så vill. Samtidigt ger de uttryck för att inte vara intresserade av samhällliga frågor och politiskt beslutsfattande. Den något tudelade bilden förstärks av att många ungdomar definierar politik snävt och därmed anser att t.ex. deras egna åsikter rörande kollektivtrafik eller hälsovårdstjänster inte är politiska. Härtill framkommer att förhållandevis många av de intervjuade unga inte vet vilka myndigheter som fattar beslut i vilka frågor. Det känns enligt ungdomarna krångligt att luska rätt på information också om de är övertygade om att den finns tillgänglig på olika nätsidor.

Trots den positiva helhetsbild som denna kvalitativa studie målar upp finns det ändå faktorer som begränsar eller försvårar ungdomarnas känsla av att vara inkluderade. En del av de intervjuade ungdomarna, i synnerhet de som flyttat till annan ort p.g.a. studier, känner att de inte har en koppling till sin nya bostadsort. En liten del berättar att den inte kommer särskilt väl överens med sina föräldrar; en ung säger att hen inte har några vänner och inte heller upplever sig vara del av något samfund. Inom ramen för den här studien har det ändå inte varit möjligt att närmare utreda orsakerna till känslan av utanförskap.

En kvalitativ studie som den här berättigar inte till generaliseringar. Ändå lyfter den fram drag i de intervjuade ungdomsgruppernas uttalanden som det är värt att närmare granska. Föga överraskande ter sig utbudet av olika tjänster betydligt mer begränsat på mindre orter än i huvudstadsregionen. I synnerhet den kollektiva trafiken får förgörande kritik på mindre orter där den definieras som närmast obefintlig – och i de fall den finns, beskrivs den som dålig (för få turer) och dyr. T.ex. nämner ungdomarna svårigheter att ta sig till olika platser p.g.a. bristfällig kollektivtrafik. Det i sin tur medför att det är svårt att delta i hobbyverksamheter också om de skulle erbjudas på närliggande orter. Av stor betydelse för ungdomarna på mindre orter är också avsaknaden, eller det anspråkslösa utbudet, av studieplatser inom närområdena. Det innebär att de unga inte bara skall flytta bort från barndomshemmet utan därtill till en ny och större ort, där de inte nödvändigtvis har vänner och bekanta. I intervjuerna ger ändå ungdomarna på det mindre orterna, trots utmaningar av den här storleksklassen, intryck av att ha accepterat att det nu en gång för alla är på det här sättet; på mindre ort finns det helt enkelt färre tjänster.

I städerna ser situationen mycket annorlunda ut. En iögonfallande stor skillnad är synen på kollektivtrafiken, som grundar sig på helt olika lokala realiteter. Samtliga ungdomsgrupper i städerna uppger sig vara mycket nöjda med trafikarrangemangen. Kollektivtrafiken beskrivs som heltäckande, punktlig, pålitlig och ren. I städerna ger flickorna i högre grad än på mindre orter, men också i högre utsträckning än pojkarna i städerna, uttryck för en känsla av viss diffus otrygghet. En del uppger sig också ha erfarenheter av könsdiskriminering på arbetsmarknaden. Samtliga minoritetsgrupper delar med sig av erfarenheter av att inte alltid ges möjlighet till att inkluderas på samma sätt som majoritetsbefolkningen; unga med invandrabakgrund har känt att framför allt deras möjligheter till vidareutbildning har varit begränsade men även att de överlag, i vardagen bland medmänniskor, inte bjuds in och tas med. Också en del av de finlandssvenska ungdomarna berättar om viss intolerans och föga förståelse för deras språkliga rättigheter; hur svårt det, trots lagstadgad rätt, är att få information av myndigheter eller t.ex. vård inom den offentliga sektorn på svenska. Regnbågsungdomarna i sin tur ger exempel på situationer som starkt kan begränsa deras möjligheter att delta i offentliga rum, eftersom de ofta fått erfara att de inte passar in i normtänkandet som styr mycket av vardagen. Sålunda kan t.ex. tillgång till för dem lämpliga omklädningsrum vara begränsad; det må så vara på arbetsplatser eller vid kommunala idrottshallar. För samtliga minoritetsgrupper gäller att de snarare väljer att hålla låg profil än att öppet kämpa för sin sak; man vill inte väcka uppmärksamhet för det befarar man leder till personliga påhopp.

I sin kritik av samhällsservicen är studiens ungdomar, oberoende av hemort, rätt samstämmiga gällande hälsovårdstjänsterna. Kritiken rör främst de långa köerna på hälsostationerna men också tillgången till de, enligt ungdomarna, i sig ofta välfungerande specialtjänsterna inom mentalvården. De ungdomar som har ett arbete som ger rätt till arbetsplatshälsovård uppger att de alltid brukar sig av det smidiga privata systemet. Ungdomarna i huvudstadsregionen nämner också svårigheten att komma över tandläkartider, liksom de svenskspråkiga talar om utmaningarna med att få hälsovårdstjänster på landets andra officiella språk, svenska. Förutom tillgången till i synnerhet mentalvårdstjänster lyfter regnbågsungdomarna upp hälsovårdspersonalens bemötande liksom svårigheter att få sin röst hörd under dessa besök (se även nedan).

Tråkigt många av de intervjuade unga berättar att de upplevt diskriminering eller blivit utsatta för osaklig behandling. I de här berättelserna framträder minoritetsgrupperna tydligt; både finlandssvenskar och ungdomar med invandrabakgrund berättar att främmande personer tillhörande majoritetsbefolkningen på allmänna platser högljutt kritiskt kommenterar ifall de talar sitt modersmål och / eller hur de är klädda. Regnbågsungdomarna stöter på många hinder i sin vardag som ständigt påminner dem om att de avviker från normen. Sorgligt vanliga är också deras erfarenheter av att professionella inom hälsovården inte förstår eller lyssnar på dem; deras sexuella läggning ses som roten till olika psykiska tillstånd, även om ungdomarna intygar att det är omvärldens förhållningssätt som ger upphov till deras ångest. Också unga från majoritetsbefolkningen berättar att de känt sig orättvist behandlade; de flesta flickorna har upplevt någon form av sexuella trakasserier, en del i sådan utsträckning att de ser det som "normalt" och sådant man "bara måste finna sig i", medan en del av pojkarna i städerna har

utsatts för hot eller våld ute på stan. Många unga, oberoende av ort och kön, talar därtill om skolmobbing.

De unga beskriver ändå sin framtid som förhållandevis ljus; de räknar med att de med beslutsamhet och flit skall få studieplats, ett intressant arbete och hitta sig ett trevligt hem. Det positiva förhållnings sättet rimmar väl med tidigare finländska studier som visar att unga förhåller sig mer positivt till sin egen framtid än till hemlandets i stort, vilket ändå i sin tur, enligt de unga, ter sig ljusare än utvecklingen i världen. De ungas syn på "ett gott liv" förefaller rimlig och också traditionell; de önskar sig hem, jobb och vänner, många också familj. Vi kan med andra ord konstatera att ungdomarna beskriver sin vardag som rätt god och att de är förhållandevis nöjda med sitt liv och sina möjligheter att påverka och förverkliga sig själva.

Förslag för att förbättra känslan av delaktighet

På basen av det som ungdomarna i de utförda fokusgruppintervjuerna har framfört, kan följande åtgärdsförslag framföras för att förbättra ungas känsla av delaktighet i det finländska samhället. Åtgärder som myndigheter och beslutsfattare kunde fästa mer uppmärksamhet vid har nedan komprimerats i punktform. En del av dem har redan tidigare framlagts av arbetsgrupper tillsatta av ministerier.

- Öka insatser som kunde förbättra *rörligheter* inom och mellan mindre orter.
- Överväg möjligheten att sänka på *biljettpriserna* och att erbjuda skolelever gratisresor under t.ex. sportloven.
- Förbättra förutsättningarna att *bedriva idrott* som inte är inriktad på prestation. Det här kunde ske genom att i högre grad utnyttja kommunala utrymmen också under kvällstid.
- Förbättra möjligheterna för barn från mindre bemedlade familjer att delta i *hobbyverksamhet*.
- Öka insatser för att minska på så väl *skolmobbing* som sexuella trakasserier och hatprat riktade mot olika minoritetsgrupper.
- Förbättra nyinflyttade *unga (studerande)s integrering på bostadsområde*.
- Minska på konkurrensen om *studieplatser* och öka ungas möjligheter att få studera sådant som intresserar dem.
- Uppmuntra till och utöka *studiemöjligheterna* för ungdomar med invandrarbakgrund.
- Öka kunskapen om så väl könsnormativt tänkande som religiösa *minoriteters villkor*. I praktiken kunde de här innebära åtgärder, som förbättra möjligheter att delta i hobbyverksamhet för unga som tillhör olika religiösa samfund eller sexuella minoriteter.
- Öka medvetenheten och diskussionen om den nuvarande *maskulinitetskulturens avigsidor*.

- Utöka kunskapen om *sexuella minoriteter* bland professionella inom såväl skolvärlden som social- och hälsovårdssektorn.
- Förbättra utbudet av *hälsovårdstjänster* så att köerna i all synnerhet till mentalvårdstjänster och tandläkare kunde förkortas.
- Öka ungas kunskap om *myndigheters verksamhet* samt förenkla ungdomars möjligheter att kontakta och ge feedback till myndigheter. Detta kunde ske genom att tydligt informera om hur unga kan nå olika myndigheter. Jfr t.ex. den tydliga informationen om felmeddelanden som finns vid busshållplatser och inne i metron i Helsingfors.
- Öka ungas *kunskap* om var och på vilket sätt de kan få hjälp i svåra livssituationer; t.ex. genom fysiska servicecenter såsom Navigatorn (Ohjaamo) men också nätbaserade stödtjänster såsom Decibel.
- Visa intresse för *ungas åsikter* genom att rikta dem frågor om t.ex. förhållanden, insatser och förändringsbehov i deras närmiljö.
- Erbjuder fler *lågtröskel samlingsplatser* för unga och för unga vuxna men också för mixade åldersgrupper. Syftet är att stöda praxis som ökar möjligheterna för *gemensam samvaro* och skapande av kollektiv och trygga samfund.
- Erbjuder unga *tillfällen att hjälpa andra* och sålunda få känna sig behövda.
- Skapa en *varm atmosfär* där man bland annat fäster vikt vid medmänniskors välmående t.ex. genom att fråga hur de har det och bete sig både respektfullt och artigt.

Yhteenveto

Katso erillinen suomenkielinen raportti: Nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa – NABO-projektin Suomen osatutkimus (Wrede-Jäntti 2019).

1. Kort om studien

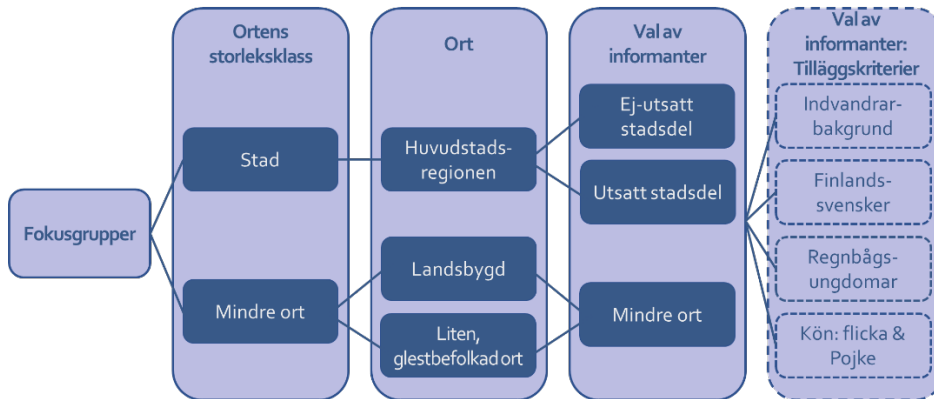
Den här studien undersöker ungas sociala inkludering¹ med fokus på hur dessa upplevelser skiftar mellan olika platser och olika sociala identiteter i Finland. Studien utgör den finländska delen av det nordiska projektet Nabo. Syftet med Nabo är att med hjälp av unga röster öka kunskapen om hur unga i Norden upplever sina villkor och förutsättningar inom fem centrala områden; (1) tillhörighet; (2) möjligheter till inflytande; (3) delaktighet i samhällslivet; (4) samhällsservice och (5) sociala relationer. Studien närmar sig social inkludering ur en kvalitativ infallsvinkel och utgör ett komplement till existerande kvantitativa data. Den här svenskspråkiga rapporten utgör ett sammandrag av den längre, finskspråkiga rapporten om unga i Finland – *Nuorten kokemukset sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa* (Wrede-Jänntti 2019).

Rapporten baseras på tio fokusgrupper med totalt 40 unga från olika delar av Finland. Fokusgruppsintervjuerna har genomförts under senvåren och försommaren 2019 och lyfter fram ungas, främst 17–23-åringars, röster om sina villkor och möjligheter till social inkludering. På basen av studien ges också en del förändringsförslag för att underlätta ungas inkludering i samhället.

Fokusgruppsintervjuer är en kvalitativ metod. I och med att intervjupersonerna är förhållandevis få till antalet och inte utgör ett representativt urval av samtliga unga i landet berättigar inte resultaten till generaliseringar. Deltagarna representerar alltså enbart sig själva. De intervjuade unga kommer från olika delar av landet och står för mångfald också när det gäller könsidentitet, kulturtillhörighet och socioekonomiska livsvillkor. Urvalet av intervjupersoner har utgått från ett flertal urvalskriterier. Den första är det geografiska området – mindre orter respektive städer, men inom städerna också utsatta respektive icke-utsatta bostadsområden (Jfr Erola m.fl. 2017). Därtill har undergrupper av unga valts ut också utgående från minoritetsgruppstillhörighet, såsom språkgruppstillhörighet (finlandssvenskar), sexuell läggning (s.k. regnbågsunga) och unga med invandrarbakgrund. Också genusindelningar med så väl mixade som flick- respektive pojkgrupper ingår i studien. Urvalsprocessen beskrivs i figur 2 nedan.

¹ Social inkludering är ett omtvistat begrepp som används på olika sätt av olika aktörer. För en närmare redogörelse för hur begreppet används i Nabo-projektet se redogörelsen i den rikssvenska Nabo-rapporten av Saarinen (2019): *Vem skall med?* Se även t.ex. Leemann m.fl. (2015) och Young (2000).

Figur 2: Kriterier för val av intervjupersoner

Inom Nabo-projektet definieras ett inkluderande samhälle av Saarinen (2019, 19) på följande sätt:

”Ett inkluderande samhälle är ett samhälle där alla känner samhällelig tillhörighet, har tillgång till resurser, har möjlighet att engagera sig i olika aspekter av samhällslivet och aktivt delta i och påverka beslutsprocesser som rör deras eget liv och samhället i stort. I ett inkluderande samhälle värnas alla människors rättigheter, olikheter och värdighet samtidigt som olika diskriminerande strukturer och praktiker synliggörs och motverkas.”

jfr Curran m.fl. 2007

I rapporten betraktas social inkludering på en skala, där individer känner sig mer eller mindre inkluderade i samhället – och där deras känsla kan förändras över tid. Få personer är alltså antingen integrerade eller inte, utan upplever snarare inkludering i olika hög grad. Man kan också uppleva sig integrerad på ett område men inte på ett annat. I projektet är intresset inriktat på likheter och olikheter i upplevd inkludering mellan olika ungdomsgrupper och hur de resonerar kring de fem aspekter (se figur 3) som MUCF ser som centrala för ungas sociala inkludering.

Figur 3: Fem aspekter av ungas sociala inkludering.

Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige (2019), s. 22.

- Den första aspekten avser ungas känsla av *tillhörighet* och att vara en del av ett större sammanhang. Den innefattar om och på vilka sätt unga själva upplever att de är inkluderade i samhället och vad som har betydelse för detta på såväl lokal som nationell nivå.
- Den andra aspekten avser ungas upplevda möjligheter till *inflytande över samhällsutvecklingen* inom olika delar av samhället.
- Den tredje aspekten avser ungas upplevda möjligheter till *delaktighet i olika aspekter av samhällslivet*. Den innefattar bland annat fritids- och sociala aktiviteter samt lönearbete.
- Den fjärde aspekten avser ungas upplevda tillgång till samhällets resurser; i detta fall *grundläggande samhälls-service*, såsom tillgången till utbildning, hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och bostad.
- Den femte aspekten avser ungas sociala relationer och deras upplevda *möjligheter till stöd från familj och sociala nätverk*, vilka betraktas som sociala resurser. I

samband med detta diskuteras även ungas sociala utsatthet i termer av kränkningar och mobbning.

Den här rapporten är disponerad enligt följande; efter den ovan beskrivna korta redogörelsen för studien, presenteras kort i tur och ordning de fem aspekterna; känsla av tillhörighet, möjligheter till inflytande, delaktighet i samhällslivet, syn på grundläggande samhällsservice samt möjligheter till stöd. Den sista aspekten omfattar även erfarenheter av att inte bli sakligt bemött. Rapporten avslutas med ett sammandrag samt förslag till åtgärder för att öka ungas sociala inkludering utgående från studiens resultat.

2. Aspekt 1: Upplevelser av tillhörighet

2.1 Ungdomarna är starkt finländska med band till sin uppväxtort och känsla av trygghet på sin nuvarande boningsort

Många av de intervjuade ungdomarna är stolta och glada över att vara födda i Finland. De associerar Finland med positiva attribut, såsom trygghet, pålitlighet och ren natur. Så gott som alla ungdomar som intervjuats känner att de är finländare, må så vara att ett fåtal ungdomar från de språkliga minoritetsgrupperna upplever att delar av majoritetsbefolkningen inte alltid ser dem som "riktiga" finländare. Det här naggar känslan av att vara en fullvärdig medborgare.

"Utomlands kan jag åka på en veckas semester. Men jag vill vara, och jag är, så finsk att jag stannar här och älskar att vara här!"
Pojke, mindre ort

Det stora flertalet av ungdomarna som intervjuats har ett starkt känsloband till den ort de vuxit upp på. Ungdomarna som är bosatta på mindre orter är ändå mer benägna att se sig själva som tillhörande ett större geografiskt område (t.ex. Norra Finland) medan ungdomarna från städer snarare ser sig som hemma från en specifik stadsdel (t.ex. Drumsö).

"Nå, alltså jag trivs nog jättebra här i X [stadsdel]. Att jag sku int' ens villa flytta ti' nå Z [stadsdel]. Fö' jag sku int' alls känna mej hemma där, me' dom mänskorna." (Flicka, utsatt stadsdel) Ungdomarna från huvudstaden är medvetna om att statusen bland de olika stadsdelarna är olika. Trots det talar de varmt om den stadsdel de själva bor i, också i de fall att den inte socioekonomiskt ligger särskilt väl till. En del säger att de knappast skulle känna sig hemma i andra stadsdelar – också då de andra stadsdelarna socioekonomiskt är mer ansedda.

De intervjuade finländska ungdomarna uppger att det är tryggt både i Finland och på den egna boningsorten. Flera av de intervjuade flickorna i huvudstadsregionen talar ändå om en diffus känsla av otrygghet liksom de ger konkreta exempel på att t.ex. inte alltid få vara ifred när de rör sig ute på stan. "Nå till exempel så spårvagns-hållplatserna på natten. Om nån berusad man kommer fram ti' nån kvinna å så gör ingen nåt." (Flicka, icke-utsatt stadsdel) Intressant att notera är också att huvudstadsregionens pojkar å ena sidan med en mun säger att de inte själva är rädd – men menar att deras flickvänner inte alltid känner sig trygga. Ändå är det enbart pojkar som delger berättelser om att

ha "varit på fel plats på fel tid" och därför blivit misshandlade på stan. Bland de intervjuade ungdomarna på mindre orter är det endast en flicka som uppger att det händer att hon känner sig rädd för att röra sig ute när det är mörkt – men då är orsaken av helt annat slag: hon är rädd för att möta en björn. "Nå, int' är jag egentligen rädd för något – utom för björnar. Å int' behöver man egentligen vara rädd för dem. Att nog kan man ta promenader sent här." (Flicka, mindre ort)

Att ingå i en grupp ger känsla av tillhörighet och livet mening

Nästan alla intervjuade unga uppger att de tillhör något samfund som är betydelsefullt för dem. De nämner t.ex. idrottsföreningar, kulturorganisationer och religiösa samfund. Dessutom är det vanligt att ungdomarna ingår i ett flertal inofficiella vägrupper, ibland i det egna bostadsområdet men ofta också på sociala medier. Tillsammans med sina vänner spelar de i musikband, sparkar boll, jagar Pokemons eller "bara hänger". Bland de intervjuade unga finns det också sådana som spelar datorspel på nätet, där de hittat sin egen grupp med deltagare i olika åldrar och från olika länder. Att ingå i en grupp har stor betydelse för ungdomarnas känsla av att höra hemma, vara uppskattade och känna sig integrerade.

"Jag har varit mé i dendär gruppen ända sen jag var ungefär 12 år. De är människor som jag har känt på nätet. Så jag har egentligen inte träffat dem nånsin. Men jag har spelat mé dom och känt dem nästan halva mitt liv."

Pojke, stad

Flera unga nämner också betydelsen av arbetskamrater, medan andra berättar att de är aktiva i studentorganisationer. Det finns också de som tillhör någon ideell grupp som arbetar för en fråga som de personligen finner viktig; t.ex. djurskydd, klimatfrågor eller intresseorganisationer för sexuell jämlikhet. Däremot är endast en av de fyrtio intervjuade unga aktiv inom partipolitiken.

3. Aspekt 2: Möjligheter till inflytande

3.1 Hörda i sitt barndomshem men inte nödvändigtvis i samhället

Nästan alla av de intervjuade ungdomarna uppger att de blivit hörda i sitt barndomshem i frågor som varit viktiga för dem; det gäller främst konkreta vardagsfrågor, såsom inredningen av deras rum men också deltagande i hobbyer och önskemål som rör möjliga familjesemestrar.

Den stora majoriteten av de intervjuade unga fastslår att de också kan påverka samhället. De berättar t.ex. att de röstat i val och deltagit i demonstrationer. Några har också skrivit under medborgarinitiativ eller undertecknat namninsamlingar för t.ex. Amnesty. I fråga om konkreta, vardagsnära ärenden är de ungas intresse större gällande lokala beslut, t.ex. om bostadshuset de själva bor i, medan intresset tenderar svalna då det geografiska området utvidgas. En del har t.ex. varit med om att kräva bättre avfallssortering eller könsneutrala toaletter i byggnader de själva nyttjar. Det förefaller ändå som om de ungas syn på sig själva som potentiella påverkare i konkreta ärenden minskar då frågeställningarna blir mer omfattande och beslutsfattandet sker mer formellt. Nu målas en något annorlunda bild upp; flera ungdomar – främst flickor – talar om att de på grund av sin ålder inte blir tagna på allvar av vuxna (se även aspekt 5: tillgång till socialt stöd). De känner att deras åsikter ringaktas med hänvisning till deras ålder och därmed även deras antagna begränsade livserfarenhet.

De uppger därför att det helt enkelt inte ter sig som "en vidare god idé" att försöka göra sin röst hörd (Jfr Kettunen 2018).

*"Verkligt störande när äldre män konstaterar; 'Förstår en söt ung dam sig på sånt här?'"
Flicka, icke-utsatt stadsdel*

3.2 Ansvarstagande och beslutsfattande – de vuxnas uppgift?

Parallellt med känslan av att å ena sidan kunna påverka, men å andra sidan inte bli tagen på allvar, gör sig också en tredje tolkning gällande; oberoende av boningsort och kön säger en stor andel av de intervjuade unga att de nog räknar med att de i och för sig skulle kunna göra sin röst hörd och påverka i samhället – förutsatt att de så *ville*.

”Nå, själv har jag nu åtminstone inte nåt brinnande intresse av att få vara med och bestämma om såna här allmänna frågor.”

Flicka, mindre ort

Under diskussionerna framför de mangrant att de sällan finner det särskilt påkallat att vara aktiva i frågor som de ser som politiska; många säger klart att de helt enkelt inte är intresserade. Att utreda och fatta beslut i samhällsliga frågor är, enligt dem, i första hand vuxnas och mer erfarna personers uppgift. Ett något bekymmersamt drag är också att en del av ungdomarna menar att det är ”en viss typs personer” som söker sig till politiken; personer som sinsemellan delar åsikter och värderingar och inte välkomna oliktänkare. Över lag blir intrycket att de intervjuade ungdomarna definierar politik snävt; att ha en åsikt i frågor som rör kollektivtrafik, skolor och hyresboende är inte politik och – kanske därför? –upplever de unga det inte särskilt angeläget att själva ta del av politiken.

3.3 Faktorer som begränsar de ungas påverkningsmöjligheter

Under diskussionerna framgår också att många av de intervjuade ungdomarna inte har riktigt klart för sig vilka myndigheter som ansvarar för vilka frågor. Ungdomarna uppger att det inte betvivlar att all nödvändig information går att hitta på myndigheters nätsidor men de upplever ändå sökandet av informationen som besvärligt och arbetsdrygt; ”Man måste nog vara verkligen motiverad för att sätta sin tid på sånt detektivarbete”.

”Men sen är det på nåt sätt förvirrande när man vill hitta informationen. Att vem är det som besluter i de frågorna? Att jag vet ju inte ens vem det är som fattar beslut i just de där frågorna!”

Ungdom, stad

Under intervjuerna framkommer också att ungdomarna kan känna att de nås för sent av informationen; den får de först efter att ärendet har behandlats och beslutet är fattat. Så gott som alla uppger att de inte har blivit rådfrågade och att det känns som om beslutsfattare inte skulle vara intresserade av deras åsikter (Jfr även Hipp m.fl.2018).

”Om min åsikt nånsin tillfrågats? Öööh, int’ minns jag. Nog kan det ju hända att det, just har varit någon HRT [Helsingfors regionens trafik]-grej, nån trafikenkät – då, när jag ännu bodde på Drumsö, dit västmetron drogs. Det kan hända att det kom nåt? De sände kanske nåt per post? Nån otydlig minnesbild av att fylla i nåt frågeformulär har jag. Men då är det nog den enda. Att int’ nåt som rör bostadsområde; nåt sånt kan jag inte minnas.”

Pojke, icke-utsatt stadsdel

Också yttre omständigheter inverkar på ungdomarnas upplevelser av sina möjligheter att kunna påverka. Bland dem som bor kvar i barndomsfamiljen får t.ex. familjens storlek, men också vilka kriser familjen genomgått, konsekvenser för hur mycket tyngd de

ungas röst ges. De ungdomar som bor självständigt känner att det har stort inflytande över sin vardag. Samtidigt understryker de att de också har en rad skyldigheter; faktorer som ställer begränsningar i deras vardag utgörs, förutom av plikter såsom studier och förvärsarbete, främst av hälsoproblem men också av ansvar för t.ex. husdjur.

Också socioekonomiska orsaker nämns; många av informanterna är studeranden med låga inkomster som bor i tillfälliga studentboenden. En del av dem uppger att det uppenbart tillfälliga boendearrangemangen gör att såväl hyresvärden som de själva utgår från att det inte är någon större poäng att rådfråga dem. En flicka från ett utsatt bostadsområde konstaterar å sin sida att det lokala utbudet av service påverkas av vilka politiska val och satsningar som görs lokalt inom de olika bostadsområdena.

”Jag tänker ju nog att bostadsområden är olika; också det som prioriteras inom dem kan variera; är det hälsovårdstjänster eller aktivitet man satsar på; utbildning eller fritidsaktiviteter? – och till vilka målgrupper riktar man sig?”

Flicka, utsatt stadsdel

Också minoritetsproblematik skymtar fram; t.ex. en queer ung berättar att hen överlag ogärna tar ställning till olika frågor eftersom hen vill undvika att väcka uppmärksamhet. Uppmärksamheten kan nämligen lätt övergå i kritik eftersom hen uppfattas som avvikande; det känns då som en klokare strategi att hålla låg profil och att inte uttala sig än att säga vad man tycker och så sannolikt råka utför osakliga kommentarer.

”Det finns många människor som är av annan åsikt än jag i många frågor. Om man är så här ung och så här queer så lönar det sig inte att visa sin nuna och ta risken att nån gör nåt som får dig att känna dig otrygg i ditt eget hem – en plats där du borde få må gott. Så det är bättre att hållas hemma. Inte fundera eller bry sig om huset, boendeområdet eller vad som händer i kommunen.”

Regnbågsungdom, stad

På motsvarande sätt konstaterar en finlandssvensk flicka, vars finska är svag, att majoritetsbefolkningen, åtminstone i huvudstadsregionen, utgår från att ”alla kan finska bara de vill.” Hennes önskan att av myndigheter få service på landets andra officiella språk – en rättighet hon enligt lag har – förefaller enligt henne främst väcka irritation och kritik bland vissa personer från majoritetsbefolkningen.

”Jag har ganska många gånger [varit i situationer], som det är just språket som har varit – i synnerhet då när jag flyttade hit [till huvudstadsregionen] och inte helt enkelt kunde prata finska. Man sku vända sig till myndigheter och det gick inte att få betjäning på svenska. Jag fick stå och prata engelska hos polisen, jag fick stå och prata engelska i magistraten, jag fick stå och prata engelska vart än jag sku vända mig. Det var jätte-jobbigt. Och det är så här, att också inom sjukvården, att få tag i en svensk person som sku svara i telefonen, så de går int.”

Finlandssvensk flicka, stad

4. Aspekt 3: Delaktighet i samhällslivet

4.1 Fritiden begränsas av tidsbrist och pengar

Betydelsen av, och förbättrade möjligheter till, fritidsaktiviteter har uppmärksammats i Finland under de senaste åren. Bland annat tillsatte undervisnings- och kulturminister Grahn-Laasonen en arbetsgrupp "Lika möjligheter till fritidsintressen" för att utreda hur alla barn och unga kan garanteras en hobby (UKM 2017). Arbetsgruppens rekommendationer och förslag har i sin tur en sektion fått i uppdrag att arbeta vidare med (Virta m.fl. 2017). Så gott som alla ungdomar, oberoende av kön och bostadsort uppger att de på sin fritid kan göra mer eller mindre det som de vill – må så vara att utbudet av organiserad verksamhet är mer begränsat på mindre orter (se även Haanpää 2019). Ungdomarna berättar att de har en hel del hobbyer; de går på gym, spelar fotboll med kompisar, spelar i ett musikband, läser eller rör sig ute i naturen.

"Nå, jag rör på mig, gillar att vara i naturen och sen handarbetar jag en del. Å så hjälper jag folk rätt mycke; min pojkväns familj har ett jordbruk, så där tillbringar ja' rätt mycke av min fritid eller hjälper till. Å sen följer ja' ju med en del serier och så spenderar ja en del tid med kompisar."

Flicka, mindre ort

De intervjuade ungdomarnas fritidssysselsättningar är främst icke-organiserade verksamhet. Att det är så kan sammanhånga med att de intervjuade ungdomarna är i ålder 17–23 år, och ett flertal i den övre delen av åldersgaffeln. För unga vuxna i den här åldern är utbudet begränsat av ledd fritidsverksamhet, som inte är elitinriktad eller åtminstone mycket seriös.

"Nå på fritiden så gör jag uppgifter som relaterar till min studier å så jobbar jag 4–5 gånger per vecka. Å sen festar jag en del. Nog går jag också emellanåt på gym men int' sku jag nu kalla det en hobby. Mitt jobb är min hobby."

Finlandssvensk flicka, stad

Ungdomarna uppger att det främst är tidsbrist som begränsar deras deltagande i hobbyverksamhet. Intressant att se är ändå att med tidsbrist avses något olika saker på mindre orter i jämförelse med huvudstadsregionen; på mindre orter hänger tidsbristen ofta ihop med det faktum att hobbyverksamhet inte nödvändigtvis finns att tillgå på nära håll, varför det är tidskrävande – och ofta praktiskt svårt och därtill dyrt – att ta sig till en verksamhet på annan ort. I huvudstadsregionen står tidsbrist för

att ungdomarna inte anser sig ha tid att utöva en hobby; de satsar på sina studier och förvärvsarbetar ofta därtill. Fastän ingen av ungdomarna direkt säger att hems ekonomi skulle vara dålig är det många som konstaterar att hobbyer är dyra. En flicka med invandrabakgrund lyfter också upp det begränsade utbudet av hobbyverksamhet för särgrupper i städerna. "Tider endast för flickor fanns en gång per vecka, så om man skulle ha vilja simma oftare, så gick det ju inte." (Flicka med invandrabakgrund, utsatt stadsdel)

4.2 Nog får man alltid jobb – men ett hurdant?

"Nå, om man int' är intresserad av vad för slags jobb det är, så nog får man ju då ett rätt snabbt."
Ungdom, stad

Ungdomarna bedömer att deras möjligheter att komma över ett lönearbete är förhållandevis goda; men det förutsätter att man inte är kräsen utan är färdig att ta "vilket jobb som helst". Man kan med andra ord inte utgå ifrån att få ett arbete, än mindre ett som motsvarar ens utbildning – åtminstone inte ifall man bor på en mindre ort. Ungdomarna talar också om betydelsen av kontakter; många berättar att de fått sitt första jobb just via kontakter. En del konstaterar t.o.m. att om man "har kontakter så kan man få ett jobb också om man inte skulle söka ett; annat är det för dem som inga kontakter har...". Fler ungdomar, främst på mindre orter, talar om svårigheten att få in foten på arbetsmarknaden; arbetsgivarna förutsätter att man har arbetserfarenhet för att man skall kunna få en anställning; men hur skall man bära sig åt för att få det första jobbet, frågar de kritiskt (Jfr Talouselämä 2015).

"Här finns ju nog inte någo' [jobb på min bransch]. Så i så fall så borde man flytta nånstans till X [större stad] eller nåt motsvarande, om man vill få jobb på den branschen. Eller så grunda en egen firma. Men det sku nu kanske int' löna sig på en ort som den här."
Flicka, mindre ort

5. Aspekt 4: Tillgång till samhällsservice – utbildning, bostad, kollektivtrafik och sjukvård

5.1 Stora regionala skillnader i möjligheten till utbildning

Det stora flertalet av ungdomarna som intervjuats har ett starkt känsloband till den ort de vuxit upp på. Ungdomarna från mindre orter är dock införstådda med att de måste flytta till en större ort ifall de ämnar studera, möjligen också för att hitta arbete. Flera unga från mindre orter konstaterar att det inte går att utbilda sig på hemorten. Överlag förefaller det bland samtliga intervjuade unga, så väl från mindre orter som från städerna, finnas en utbredd uppfattning om, men också ett slags acceptans för, att utbudet av tjänster helt enkelt är mer begränsat på mindre orter.

”Nå, det är nu lite så att i X [närmaste staden] finns bara – där finns en yrkeshögskola. Så där sku man kunna fortsätta, men att där finns så få linjer. Å vill man till universitet så är det lång väg också till det närmaste. Å inte finns där ju heller alla de branscher som man vill till.”

Flicka, mindre ort

När det gäller möjligheter till utbildning stiger också minoritetsperspektiven fram; de finlandssvenska ungdomarna har betydligt färre valmöjligheter än den finskspråkiga majoritetsbefolkningen. En del av finlandssvenskarna påminner ändå om att det ofta kompenseras med något lägre poänggränser vid inträdesförhören vid de få tvåspråkiga enheterna i huvudstadsregionen. Andra konstaterar krasst att studier i Sverige är ett alternativ för att kunna studera på sitt modersmål. Ungdomar med invandrarbakgrund å sin sida frågar sig vilka deras reella möjligheter att komma in på högre utbildning är; en del säger sig ha erfarenheter av att goda betyg inte räcker för dem; de ratas på slutrakan t.ex. på basen av en intervju utan att ha fått klara motiveringar för varför de inte kvalade in.

Om ungdomarna på mindre orter inte räknar med särskilt mycket service på sin hemort är situationen en helt annan bland ungdomarna i huvudstadsregionen. De är nöjda med den allmänna servicen (se även Peltola & Moisio 2017) och i all synnerhet uppskattar de kollektivtrafiken. I bjärt kontrast till ungdomarna på mindre orter, som i intervjuerna beskriver kollektivtrafiken som obefintlig, bristfällig och därtill dyr ”Kollektivtrafiken här

är ett enda stort skämt!” (Pojke, mindre ort), hyllar ungdomarna i huvudstadsregionen den. Av dem beskrivs kollektivtrafiken som heltäckande, välfungerande, punktlig och ren.

”Man behöver int’ stressa för nåt om man använder kollektivtrafik. Den största chocken för mig, när jag började studera här i Helsingfors, var att folk sprang, alltså spurtade och stressade!, för att hinna till en spårvagn –fastän nästa kommer om fem minuter! När man bodde på landet [så var situationen en annan] så ifall man missade bussen så kom nästa om fem timmar!”

Pojke, stad

Ungdomarna i huvudstadsregionen är nöjda också med bland annat biblioteken och idrottshallarna men understryker att även om utbudet av diverse tjänster säkerligen är bättre i huvudstaden än på annat håll i landet så är också konkurrensen här betydligt hårdare. Det avser då så väl utbudet av rimligt prissatta hyresbostäder som studieplatser; hyrorna beskrivs som ”skyhöga” och tävlingen om studieplatser som ”stenhård”. En nyutkommen utredning av OECD (2019) bekräftar delvis påståendet; i rapporten konstateras t.ex. att endast ca 1/3 av ungdomarna som årligen söker till en universitetsutbildning i Finland blir antagna. Likaså visar en utredning av Statistikcentralen (2019) att snitthyran på fritt finansierade hyresbostäder är 22,14 EUR/ kvm i Helsingfors medan den t.ex. i Vasa är endast 13,80 EUR/ kvm.

Men trots att de intervjuade ungdomarna i huvudstadsregionen är nöjda med mycket av servicen framför de också kritik. De serviceformer som av samtliga ungdomar, oberoende av område eller kön, är mest missnöjda med är boende och hälsovårdstjänster. Unga i Finland flyttar i internationell jämförelse hemifrån tidigt, långt före de är klara med sin utbildning eller blivit självförsörjande. Det innebär att trycket på att hitta förmånligt boende är stort – medan utbudet av fördelaktiga lägenheter är begränsat. Trots det förefaller de intervjuade ungdomarna långt acceptera situationen; bland dem finns också de som konstaterar att det, de facto, går att komma över en hyreslägenhet förhållandevis lätt, också i huvudstadsregionen, förutsatt att man är färdig att flytta längre ut från stadskärnan.

Bland ungdomarna är däremot förståelsen betydligt mindre när det gäller brister i hälsovårdstjänsterna. Här är de flesta kritikerna antingen flickor eller s.k. regnbågsungdomar. Deras kritik riktar sig framför allt mot de långa köerna vid hälsovårdscentralerna men i all synnerhet mot tjänster inom den psykiska vården; det gäller framför allt den höga kravnivån för att bli berättigad till tjänsterna.

”Nå fast mycket är bra, så nu måst’ man ju vara frisk för att kunna vara sjuk! Om jag inte sku ha fått stöd av min familj, så int’ sku jag ha orkat söka den hjälp som jag då behövde.”

Flicka, stad

Många menar att det krävs uthållighet och krafter för att kämpa sig till vårdrätten; man ”måste vara frisk för att kunna vara sjuk”. De flesta säger, att då man väl kvalat in och är berättigad till tjänsterna, så är de i sig av hög kvalitet. Det finns ändå de som är be-

svikna på själva bemötandet de fått av sjukvårdspersonal. Deras kritik rör de professionellas intresse och förståelsen för dem och deras situation; en del hävdar att man då man mår psykiskt illa inte blir hörd eller tagen på allvar av de professionella.

“Nå sen särskilt nu, i och med den här så kallade sjukdomen [mental ohälsa], så får man ju lite sämre behandling av läkarna. Att man tas inte längre på allvar, å så är det lite ringaktande av ens problem.”

Flicka, mindre ort

Bland regnbågsungdomarna framkommer upplevelser av att deras psykiska illamående ofta tillskrivs andra faktorer än sådana, som de själva tycker sig se; när de för fram att andras oförstående förhållningssätt mot dem får dem att må dåligt, tenderar personalen ändå att söka förklaringen i ungdomarna själva och deras avvikande sexuella läggning.

5.2 Framtidsutsikter

Majoriteten av de intervjuade ungdomarna uppger i intervjuerna att de ser förhållandevis positivt på sin framtid och räknar med att de för egen del skall hitta vägen till ett rimligt och gott liv med arbete, hem och vänner (Jfr Myllyniemi 2017; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017). Trots den positiva grundtonen spekulerar några kring möjliga utmaningar framför allt när det gäller att komma över ett arbete.

“Nå jag är nog rätt skeptisk och rädd för arbetssituationen. Jag vet inte hur den kommer att se ut. Och sen är det ju den här helvetes könsdiskrimineringen. Jag känner inte att jag skulle ha samma – om den andra sökanden är en man – Jag känner inte, att man inte skulle göra skillnader på grund av kön, och att det inte skulle ha en betydelse.”

Flicka, stad

En del av flickorna från städerna funderar också på frågor som rör jämlikhet och möjligheten att avancera inom arbetslivet; de känner att både fler och strängare krav ofta ställs på unga kvinnor än på män. Också en del av ungdomarna från språkliga minoriteter är något bekymrade över sina möjligheter på arbetsmarknaden. I en färsk studie (Pitkänen m.fl. 2019) framkom t.ex. att 90 % av somalierna i Finland upplever att de diskrimineras på arbetsmarknaden.

Ungdomar från mindre orter diskuterar däremot inte könsroller eller problematik som relaterar till landets språkliga minoriteter. De funderar snarare på vilka möjligheterna är att kunna stanna kvar på sin hemort. Intressant att notera är att ungdomarna på mindre orter ofta radar upp en rad begränsningar för att sedan, något överraskande, ändå konkludera att deras möjligheter är de samma som på annat håll i landet.

”Nå nu tycker jag att möjligheterna är de samma. Om man tänker t.ex. på arbetsmöjligheter så är det ju mitt val; jag har stannat här. Om jag skulle ha stuckit någonstans till nån större ort i Södra Finland så sku säkert mina möjligheter när det gäller arbetsliv – och att avancera – ha varit annorlunda. Men det är mitt val, om jag vill bo här. Så jag känner att jag har samma möjligheter som alla andra.”

Flicka, mindre ort

6. Aspekt 5: Tillgång till socialt stöd inklusive utsatthet

6.1 Föräldrar, vänner och samfund betydelsefulla för känslan av social inkludering

Studier visar att familjebakgrund är av betydelse för barn och ungas välmående (se t.ex. Appelqvist-Schmidlechner m.fl. 2019). Det stora flertalet av de intervjuade unga beskriver sin relation till föräldrarna som varmt och välfungerande, "Mamma hjälper alltid, pappa hjälper alltid" (Flicka, mindre ort). Barndomsfamiljen och i synnerhet föräldrarna utgör för de allra flesta ungdomarna ett pålitligt och tryggt nätverk. Det erbjuder dem stöd och hjälp i diverse olika frågor; föräldrarna hjälper i praktiska ärenden liksom med råd och kunskap i "vuxenfrågor", vilka i de ungas berättelser främst handlar om ekonomi och lönearbete. Många föräldrar, särskilt mammor, erbjuder också förståelse och psykiskt stöd när de unga känner att de är i trängda situationer och då livet känns tungt. Om en del flickor ger uttryck för att de inte vill besvara sina föräldrar för mycket, uppger en del av pojkarna att de uppfostrats till att hålla "sina tankar för sig själva".

"Man har vuxit upp med att man håller sina tankar för sig. Så nu har jag märkt att det är jättesvårt att dela med sig av sina egna 'juttur' [funderingar och känslor]. Det känns liksom onödigt. Det är liksom min grej och den sköter jag själv."

Pojke, icke-utsatt stadsdel

Nästan alla unga, oberoende av boningsort, kön eller minoritetsgruppstillhörighet, nämner också att de har åtminstone en vän eller en partner som utgör ett stabilt stöd och som ger dem hjälp när det behövs. Också om föräldrarna för de allra flesta är det starkaste stödet nämner fler att de snarare vänder sig till vänner i frågorna som rör uppköp på nätet eller modern teknik. En del unga räknar också personer, som de spelar regelbundet med på nätet, till sina nära vänner. Särskilt nätvänner från andra länder kan beskrivas som lojala vänner sedan fler år tillbaka, fastän de unga aldrig har träffats. Men de unga nämner också olika föreningar och organisationer som betydelsefulla; genom dem kan de möta andra som delar deras värderingar, t.ex. i djurskyddsfrågor, men också hitta kompisar att göra saker med tillsammans, såsom att idrotta eller bara "hänga". "Vi är en grupp. Vi hör ihop. Vi är liksom en grej. Vi har en såndän jättestark hörihop-filis inom gruppen." (Regnbågsungdom, stad).

Några unga säger ändå att de inte hört till eller känner sig delaktiga i några samfund. Ensamhet är ett problem som under de senaste åren i allt högre grad har uppmärksamats i det finländska samhället; enligt studier lider vart femte barn eller ung av ensamhet (se t.ex. THL 2019; Mieli 2019). En pojke, som flyttat till huvudstaden för att studera, konstaterar t.ex. att man i staden bara säger "hej" och inte tar sig tid att småprata på samma sätt som man gör på mindre orter. På motsvarande sätt förefaller det i den här studien som om grannarnas roll på mindre orter skulle vara större än i städerna, där man inte nödvändigtvis ens vet vem som bor i grannlägenheten. "Nå int' ringer jag nu på hos nån granne heller!" (Flicka, stad)

6.2 Sorgligt vanligt att utsättas för osaklig behandling

Under intervjuerna framkommer en hel del erfarenheter av att inte ha blivit sakligt bemött. När det gäller orsaker till den dåliga behandlingen kan ungdomarnas berättelser grupperas enligt följande teman; kön, kön kombinerat med ålder, språk, utseende eller sexuell läggning. Andra berättelser delar platsen där trakasserierna skett; ofta är det i skolan, på jobbet, i baren eller på allmänna platser (jfr Wrede-Jäntti m.fl. 2018). Någon enstaka ung berättar också om sexuella trakasserier på nätet. De sociala medierna lyfts i den här studien fram av ungdomarna med invandrarbakgrund.

De flesta flickorna i huvudstadsregionen ger exempel på någon form av sexuella trakasserier i vardagen; i all synnerhet då de rör sig ute på kväll, i väntan på kollektivtrafik eller då de besöker krogen. I flickornas berättelser tränger sig okända män på, blandar sig i deras samtal, kommenterar högljutt deras utseende eller ropa oförskämtheter efter dem på stan. Fler flickor berättar också att de tyckt att det i skolan krävts mer av dem än av pojkarna.

"Alltså jag tror inte att jag en enda gång gått på öl med min väninna utan att nån man bara sätter sig vid vårt bord och frågar att 'nu kan jag ju komma hit'. Å sen, när vi svarar att 'öööh, nå om du nu faktist måst' å så vänder vi oss bort så där att 'Vi vill INTE tala med dig', så ändå så bara fortsätter han prata. Men om man är ute med en kille, så då händer det inte. Det har inte hänt en enda gång om du är ute med en kille. Men om du är med en väninna, eller med fler, så då händer det 95 % av gångerna."

Flicka, Icke-utsatt stadsdel

Det finns också flickor som berättar att de på jobbet fått lägre lön än pojkarna, trots att pojkarna haft mindre arbetserfarenhet än de själva. Pojkarna å sin sida minns hur de, inte flickorna, ställts till svars och bestraffats för gemensamma hyss de gjort under skoloråren. I en del av pojkarnas berättelser förekommer också "skämt" som ses som en jargong, som upplevs vara manlig men inte nödvändigtvis sympatisk.

För alla finlandssvenska unga är det självklart att de är finländare. Ändå kan språket och delvis också kulturen medföra att de ofta känner att de i viss mån avviker från den finskspråkiga majoritetsbefolkningen. Det positiva med det är att det kan medföra samhörighetskänsla inom minoriteten (jfr Wrede-Jäntti m.fl. 2018). Samtidigt irriterar sig en del av de finlandssvenska unga på att det bland majoriteten allmänt förefaller att

finnas en uppfattning om att finlandssvenskar är förmögna, glad och alltid kommer lättare undan än andra. Den bilden rimmar illa med de intervjuade unga finlandssvenskarnas vardag; de jobbar för att tjäna pengar och har vardagsbekymmer precis som alla andra. Därtill förväntas de ofta reda sig på finska inte bara i vardagssituationer, såsom i butiken och på jobbet, utan också när de besöker t.ex. läkare eller myndigheter.

Unga med invandrabakgrund skiljer sig utseendemässigt från majoritetsbefolkningen. De berättar om högljudda osakliga kommentarer när de rör sig ute på stan. Också sociala medierna nämns under deras diskussioner som en kanal, som en del av majoritetsbefolkningen begagnar i syftet att sprida märkvärdiga eller direkt sårande påståenden om andra, t.ex. om invandrare som grupp.

”Det som försvårar integrationen för oss invandrare här i landet är att staten skulle göra hur mycket som helst, integrationsplaner och språkundervisning men om folket inte är färdigt att ta emot dig – inte är färdigt att kommunicera med dig. Så då du kommer liksom inte in, inte med bland folket – du får inte möjlighet att agera med dem.”

Pojke med invandrabakgrund, stad

Såsom tidigare nämnts, bekymrar sig en del av invandrarungdomarna för att deras möjligheter till fortsättningsstudier och lönearbete inte alltid känns jämbördiga i jämförelse med majoritetsbefolkningens. Men ungdomarna med invandrabakgrund talar också mer allmänt om de begränsade möjligheterna att integreras i samhället ifall den finländska majoritetsbefolkningen inte är villig att inkludera dem i sin vardag (Jfr Varjonen 2013).

Också de intervjuade unga som tillhör sexuella minoriteter talar om att inte bli accepterade och hur andras okunskap och fördomar ofta går ut över dem. Här rör det sig inte enbart om enskilda personers ovilja att godkänna dem, utan också om att regnbågs personer, som grupp, sällan har noterats på samhällelig nivå och det därför inte heller finns några strukturer som formellt och explicit stöder dem och deras rättigheter.

Källor

- Aapola-Kari, S. & Wrede-Jääntti, M. (2017). Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja - Nuoret pohtivat tulevaisuutta. I verkot: S. Myllyniemi (toim.): Nuorisobarometri 2016: Katse tulevaisuudessa, s. 159–171. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto sekä Nuorisotutkimusverkosto.
- Appelqvist-Schmidlechner, K., Tamminen, N. & Solin, P. (2019). Nuorten kokema positiivinen mielenterveys perhetaustan mukaan. Tutkimuksesta tiiviisti, THL, 2019.
- Curran, C., Burchardt, T., Knapp, M., McDaid, D., & Li, B. (2007). Challenges in multidisciplinary systematic reviewing: a study on social exclusion and mental health policy. *Social Policy & Administration*, 41(3), 289–312. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2007.00553.x>
- Erola, J., Kallio, J. & Vauhkonen, T. (2017). Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa isoissa kaupungeissa. Turun kaupunki. Kaupunkitutkimusohjelma. Tutkimuskatsauksia 2/2017.
- Haanpää, L. (2019). Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 221, sarja: Kenttä. ISBN 978-952-7175-95-8 (nid.). Verkkojulkaisuja 147. ISBN 978-952-7175-96-5 (PDF). 91 s.
- Hipp, T., Pollari, K. & Luoma, S. (2018). Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksenteossa. Lastensuojelun keskusliitto. Verkkojulkaisu. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aanen-pitaa-kuulua-final.pdf>
- Kettunen, M. (2018). Nuorisotoalan ammattilaisten kuva nuorten vaikutusmahdollisuuksista ristiriitainen. ALL YOUTH. Verkkokirjoitus. <https://www.allyouthstn.fi/nuorisotoalan-ammattilaisten-kuva-nuorten-vaikutusmahdollisuuksista-ristiriitainen/> (Hämtad 17.8.2019).
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.
- Mieli (2019). Lasten ja nuorten yksinäisyys. <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mist%C3%A4mista/mielen-terveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/lasten-ja-nuorten-yksin%C3%A4isyys> (Hämtad 1.10.2019).
- Myllyniemi, S. (2017). Nuorisobarometri 2016: Katse tulevaisuudessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto sekä Nuorisotutkimusverkosto.
- OECD (2019). Investing in youth – Finland 2019 <http://www.oecd.org/publications/investing-in-youth-finland-1251a123-en.htm> <https://doi.org/10.1787/1251a123-en>
- Peltola, M. & Moisio, J. (2017). Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusseura – ja verkosto. Verkkojulkaisuja 112. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aania_ja_aanettomytta_palvelukentilla.pdf (Hämtad 1.8.2019).
- Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. (2019). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. E2 & Helsingin kaupunki. <https://e2.fi/publication/138> (Hämtad 1.10.2019).
- Saarinen, Y. (2019). Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Statistikcentralen (2019). Snitthyror i nya kontrakt tredje kvartalet 2019, fritt finansierade hyresbostäder. http://www.stat.fi/til/asvu/2019/03/asvu_2019_03_2019-11-08_tie_001_sv.html (Hämtad 8.11.2019).

- Talouselämä (2015). Työpaikoista 80 % täytetään ilman avointa hakua - Nyt tulee apua piilotyöpaikkojen löytämiseen / Uutiset: 2.5.2015. <https://www.talouselama.fi/uutiset/tyopaikoista-80-taytetaan-ilman-avointa-hakua-nyt-tulee-apua-piilotyopaikkojen-loytamiseen/1fcc8966-9394-3ddf-88e3-bfd5cb3d9a15> (Hämtad 7.10.2019)
- THL (2019a). Kouluterveyskysely 2019. Nuortenhyvinvointikertomus 2019. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tunteet-ja-vuorovaikutus/yksinaisyys> (Hämtad 7.9.2019)
- THL (2019b). Vanhempien hyvinvointi vaikuttaa heidän lastensa hyvinvointiin. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoretn> (Hämtad 7.9.2019)
- UKM (2017). Hobbygarantin blir verklighet – Arbetsgrupp presenterar hur alla barn och unga ska få möjlighet till en hobby. https://minedu.fi/sv/artikel/-/asset_publisher/harrastustakuusta-totta-tyoryhmalta-keinot-mahdollistaa-jokaiselle-lapselle-ja-nuorelle-harrastus (Hämtad 7.9.2019).
- Young, I. M. (2000). Inclusion and democracy. Oxford: Oxford University Press.
- Varjonen, S. (2013). Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Helsingfors universitet press, Helsingfors.
- Virta, S., Berden, I., Kuusi, E., Miettinen, M. & Wakeham-Hartonen, M. (Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastaa- työryhmän) (2017). Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen; Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 10/2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79521/OKM_10_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Hämtad 15.8.2019).
- Wrede-Jäntti, M., Kepsu, K., Markelin, L. & Yrjölä, O. (2018). Den svenskspråkiga ungdomsbarmetern 2018. Magma.
- Wrede-Jäntti, M. (2019). Nuorten kokemuksia sosiaalisesta osallisuudesta Suomessa. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- YK (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. A/RES/70/1, 21 October. . http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (Hämtad 1.8.2019).
- YK (2016). Leaving no one behind: the imperative of inclusive development. Report on the World Social Situation 2016. New York: UN. <http://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf> (Hämtad 1.8.2019).
- Yle (2017). Uutiset. 27.3.2017: Teini-ikäiset pojat löysivät takaisin harrastuksiin – höntsäilyvuoroja tarvitaan lisää. Edullisten tilojen puute ja liian kilpailullinen treenaaminen kuihduttavat harrastusinnon helposti. <https://yle.fi/uutiset/3-9531925> (Hämtad 10.9.2019)

Summary and recommendations

The Nabo project was launched during the Swedish presidency in the Nordic Council of Ministers in 2018. The project runs over the period 2018–2020 and seeks to make the youth perspective more visible in the Nordic countries.

This report is based on an understanding of social inclusion as an experience of being part of and belonging to the society. Young people have been asked to share their opinions regarding social inclusion, and its perceived opportunities and obstacles. The experience of social inclusion has been investigated through five areas: the young people's sense of citizenship and belonging to the place where they live; their opportunities to participate in leisure activities; to have a say in and an influence on the society; their possibilities to get an education and finding housing; and, lastly, their experiences of social relations including the support they have received but also negative experiences such as, but not limited to, discrimination or harassment.

A total of 40 young adults, most of whom between 17 and 23 years old, participated in 10 group interviews. The interviews were conducted to give a voice to young people with different life experiences and life situations. We have therefore interviewed young people from both rural areas and the broader capital area of Helsinki as well as young people from different minority groups (Swedish-speaking Finns, young people with immigrant background or young people belonging to a sexual or a gender minority).

During the interviews, the interviewees shared their experiences in their own words. They associated Finland with strong positive feelings, such as safety but also with beautiful nature. All of the interviewed young people expressed feeling a part of the Finnish society. However, some young people from minority groups gave examples of feeling excluded by some of the majority, by those who typically see themselves as “real” Finns.

Most of the young people have positive feelings toward the area where they grew up and many have a strong connection to that neighborhood. However, some interviewees from Helsinki have stereotypical ideas of other neighborhoods in the city. Interestingly, the own neighborhood seems to be considered good—if not the best—also by those from less privileged areas. Quite a few of the interviewees had recently moved to study in the capital area and said that they did not feel a special connection to this area yet. Some also stated that because they were living in student housing, which is temporary by nature, they would not stay in the area for long, at most 4–5 years.

The interviewees' relationship with family can be described as harmonic; a vast majority felt they had been listened to and had a say in their childhood home, especially when it came to such things as dinner, vacations and decorating their own room. The interviewees generally reported getting support from their parents, and in some cases also from their siblings, in several different ways. The parents had typically given them advice especially in questions of money and (work) applications but had also offered a

helping hand in practical issues. Many also spoke warmly about their parents' giving emotional support in challenging life situations. However, the so-called rainbow youth, those from a sexual or a gender minority, shared more stories about puzzled or less understanding parents than did interviewees from other group interviews.

Almost all of the young interviewees said they were able to influence the society. They had, for instance, voted in elections. However, youth councils or other political engagements do not appear to interest them much. According to the interviewees, they could influence much more, if they liked to do so, but they do not. Taking responsibility for and making decisions on collective, more general measures seem to be tasks that quite happily are given to "adults" in formal positions in the society. Many interviewees also have doubts about how well they know which authority is in charge on which issues, even though they are convinced that they could find the information over the net, if they really were to look for it.

In this study, as in other Finnish youth studies, young people are in general positive about their future, regardless of their gender or which part of the country they come from. While the interviewees recognize several differences in job opportunities and the availability of education between rural areas and the capital area, and while some of the girls also share thoughts of gender inequality, the overall picture is that the interviewees strongly believe that "if there is a will, there is a way." To some extent this also applies to the possibilities of attending alternative hobbies or seeking advice from professional adults. There may be fewer services in smaller communities compared to larger cities, but it almost seems to be accepted as a natural way of things. That there are fewer services in rural areas is by some seen as unfortunate, but it does not stir strong reactions.

All in all, the study shows that most of the young people interviewed consider their lives to be good on several parameters: they have supportive families; they feel that they belong to both formal and informal groups; if they wish, they may influence the society; and they are fairly optimistic about their future.

However, the study also points to some aspects that in the minds of the interviewed young people limit their sense of social inclusion. Young people from the countryside underline the poor transport communications, which limits their moving about and thereby also participating in different activities. Young people from all areas seem to agree on the shortcomings—the long queues—within the health care services. The mental health services seem to be especially inaccessible. A few young people from rural areas mentioned that the distance to seeing a doctor during the summer holiday season was far too long.

The minorities also seem to have challenges that the majority does not have to deal with. This is true for all the interviewed minority groups. The Swedish-speaking Finns seldom get service in their own language, which they are legally entitled to in a country where Swedish is the second official language. Gender minorities have a hard time finding suitable dressing rooms, which becomes a challenge for participating in different events and activities. Some young people from ethnic groups feel that they are not always given the same opportunities as most Finns in, for instance, higher education and work. Some also share a more general sense of not being included by other Finns, which limits their participation in several areas of life.

It also gives cause for concern that many girls share experiences of being intimidated and harassed, especially by unknown boys and men in public spaces such as bars and bus stops. Some of the girls report situations of sexual harassment and share stories of not being treated with the same respect as their male counterparts. Even though the young people feel that it is safe to walk around in the city in the evenings, boys say that they are not afraid but that they know many girls who are. However, only the boys share stories of having experienced physical violence in the streets. Some of the boys discuss their upbringing and the expectations on boys to solve their problems on their own instead of sharing their thoughts or asking for help. Only one young person said she felt lonely and did not have a sense of belonging to any social community.

As the interviewees have all participated in group interviews, it is interesting to ask how this may have influenced the stories they chose to share.

Suggestions to make the sense of inclusion stronger among young Finns

Based on the results from the group interviews, we propose the following to make the sense of being part of the Finnish society stronger among young Finns:

- *Better transport connections* within and between small areas.
- Consider lowering the price on *travel fares* as well as letting school children travel free of charge, for instance during the spring break and longer holidays.
- Offer more opportunities to *doing sports for fun*—for example, sports that do not focus on high-level outcomes. Look into the possibilities of using existing municipal buildings also in the evenings.
- Offer more opportunities to participate in hobbies by, for instance, sponsoring children from *low-income families*.
- Work harder to *fight bullying* in schools as well as sexual harassment and hate speech about minorities.
- *Integrate newcomers*, such as students, better in their new surroundings.
- Encourage people with *immigrant background to study* and help them find a footing in the labor market.
- Offer young people better opportunities to get to *study what they are interested in*.
- Be more aware of *gender normative thinking* and offer dressing rooms suitable also for persons who do not identify themselves as men or women. Also, arrange more activities where the sexes are separated so that people from various religious groups can attend.
- Discuss implications of the *culture of masculinity*.
- *Educate professionals* on sexual and gender minorities both in schools and in social and health care units.

- *Shorten* the queues to health stations, mental health services and the dentists.
- Give young people a better understanding of the *authorities and what they do*. Make it less complicated to *give feedback* to different authorities. Consider, for example, the easily understandable information and simple way to send feedback on possible problems with bus stops in Helsinki.
- Inform young people better about what *kind of support is available* in different life situations and how help can be received (for instance, Navigator centers or net-based services such as Decibel).
- *Show interest in young people's* opinion by asking them about their thoughts on different issues, such as everyday circumstances, their needs as well as challenges and suggestions on changes.
- Offer more meeting points to young adults as well as to mixed age groups, and thereby create more possibilities for get togethers, creation of collectives and safer communities.
- Offer young people *opportunities to help others* and feel needed.
- Create a *warm atmosphere* where people pay attention to other people's state of mind by asking, for example, how they are doing and act in a respectful and polite manner.

Bilaga

Bilaga 1: Intervjuguide

Intervjuguide för fokusgrupper

MÖJLIGHETER TILL DELAKTIGHET I OLIKA ASPEKTER AV SAMHÄLLSLIVET 15 min

MARKERA Hur mycket av det du känner att du vill göra, kan du göra? (Grön) på skala 1–10; Skala 1=Inget 10=Allt.

- Berätta vad du gör på din fritid! (T.ex. sporter, föreningar, kulturella aktiviteter, museer) osv...?)
- Finns det någonting som du skulle vilja göra som du inte kan göra? Vad då?
- Varför kan du inte göra det? (T.ex. får inte, finns inte på min ort, för dyrt, fel personer där etc.)

MÖJLIGHETER TILL INFLYTANDE (Familj & Bostadsområdet) 25 min

- Får du vara med och bestämma vad som händer i din familj? (T.ex. vad ni ska äta, göra på lovet, när komma hem på kvällen, vilka kompisar du får ha eller vilken soffan ni ska köpa?)
- Kan du påverka och planera din vardag?

MARKERA (Röd) Skala 1=Inte alls 10=Mycket.

- Kan du vara med och bestämma, t.ex. när något förändras i ditt bostadsområde? Hur gör du då? (t.ex. belysning, bygga park, platser att hänga på etc.)
- Tror du att det är lättare eller svårare för dig att vara med och bestämma jämfört med andra i Helsingfors/ huvudstadsregionen? Varför?
- Har någon frågat dig om du är nöjd med bostadsområdet, eller uppmuntrat dig att tycka till?
- Om vi tittar utanför ditt bostadsområde. Vad tänker du om frågor som rör alla som bor i H:fors/ huvudstadsregionen? (T.ex. kollektivtrafik, fritidsaktiviteter & hallar, vilka jobb & utbildningsmöjligheter, vilka sorters bostäder och affärer som byggs var, hur svårt det är att komma in på utbildningsenheter.)
 - Är det viktigt att vara med och bestämma (om kollektivtrafik, byggnader, studieplatser?) Varför, varför inte?
 - Tycker du att det är viktigt att stödja det som är rätt och protestera mot det som är fel? Varför, varför inte?

- Har du fått något ändrat som du inte har gillat? Hur gjorde du då? (*Exempel från deras tidigare diskussion om vad de vill ändra, fokus på större frågor, utanför bostadsområdet.*)
- Om det är något du inte vet hur det funkar i ditt område eller i din kommun, hur skulle du göra för att ta reda på det?
 - Vad är så viktigt för dig att du skulle kunna demonstrera för det, skriva en politiker/ i allmänhetens spalt

UPPLEVELSER AV KÄNSLA AV INKLUDERING/ DELAKTIGHET (OLIKA OMRÅDEN)

20 min

MARKERA (4 olika färger)

- Hur skulle du beskriva området du bor i? (*Känner du dig hemma där? Varför, varför inte?*)
- Känner du dig som en helsingforsare?
- Känner du dig som en del av en större gemenskap, t.ex. Finländare, ett samfund/ en grupp på nätet, eller som en del av etnisk eller religiös eller politisk gemenskap? Vilka då?
 - Känner du att du hör hemma på
 - a) platsen där du bor, =grön
 - b) regionen där du bor =blå
 - c) Finland som land.)=röd
 - d) annan större gemenskap,)=gul
 - Tror du att de flesta människorna runt er känner att de hör hemma i en större gemenskap? Varför, varför inte?

RESURSER – SOCIALT STÖD / SOCIALA NÄTVERK

(A. BOSTADSOMRÅDE + B. TRYGG PERSON)

25 min

- Känner du många personer i ditt bostadsområde? Hur och när träffas ni?
- Känner du personer från andra områden också? Är de *fler eller färre* än dem du känner i ditt eget område? Hur har du lärt känna dem?
- Om du behöver hjälp med vardagliga ting/ någonting praktiskt, vilka kan du be om hjälp då? (*T.ex. skriva en jobbansökan, laga en punka på cykeln, fixa skjuts någonstans, klaga på en grej som gått sönder*)
- Kan du få en egen bostad, få ett jobb du vill ha eller utbilda dig om du *bor kvar här?* [beror på ålder, utbildn., ort, annat?]
 - Är det lättare eller svårare att göra det på andra platser? I andra områden?
 - Om du behöver ett jobb, hur kan du få det?
- Erbjuder kommunen stödtjänster?
- Har du vänner som du kan tala med i förtroende. Vem skulle du prata med då?

MARKERA (Röd)

- Är du nöjd eller inte med det stöd du kan få av *vuxna personer* som du har i din närhet? (Alla markerar med var sitt klistermärke (röd) på skala 1–10 som ligger på bordet. Skala 1= mycket missnöjd 10= mycket nöjd.

ORÄTTVIST BEHANDLAD

15 min

MARKERA (Gult)

Tycker du att någon annan har haft fördomar om dig och att du har blivit orättvist behandlad/ sneda blickar /indirekta antydningar? *Skala 1= alltid 10=aldrig. (T.ex. kön, ålder, funktionsnedsättning, etnicitet, religion, könsidentitet, sexuell läggning, boendeort, utseende.)*

- Vem eller vilka är det som har utsatt dig för det? Av vilken anledning? *Hur upplevde du det?*
- Sett andra som blivit utsatta, *Hur upplevde du det?*

AVSLUTANDE FRÅGOR

5+5 min

Känner du att du har samma förutsättningar som alla andra (ex fritid, studier, arbete, boende, mål i livet, framtiden?)

Vems ansvar är det att se till att du har det? [ändra på det?]

Det vi har pratat om här idag handlar om delaktighet (känna att du är en del av den plats där du bor och att du spelar roll).

SKRIV PÅ POST-IT LAPP

- Vad betyder delaktighet för dig?
(Skriv 3–5 ord på post-it)

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

NABO - ungas röster om social inkludering i Finland

Nabo är ett projekt som lanserades under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2018. Projektet leds av den svenska Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor under perioden 2018-2020 och syftar till att synliggöra nordiska ungdomars perspektiv på social inkludering. Unga människors röster hörs i frågor om deras liv. Och baserat på den kunskapen kommer de att ges möjligheten att delta i och påverka politiska beslut.

Ungdomarna uppmanas att beskriva sin vardag och hur de upplever sina möjligheter och hinder. Från deras berättelser bygger Nabo ett ramverk av framgångsfaktorer för social inkludering i Norden.

Den här rapporten är en kortversionen av den finskspråkiga rapporten och bygger på fokusgruppsintervjuer med unga på olika platser i Finland. Liknande studier genomförs i de andra nordiska länderna, på Färöarna, Grönland och Åland.